

Eğitim Teknolojileri

Kavram

Öğretim Tasarımı Nedir? ADDIE Modeli ve Temel İlkeler

Öğretim tasarımı ve ADDIE modeli nedir? Tanım tartışması, IPISD'den SAM'e tarihçe, aşamalar, eleştiriler, Türkiye'deki çalışmalar ve açık sorular.

Eğitim Teknolojileri

Öğretim Tasarımı Nedir? ADDIE Modeli ve Temel İlkeler

bote.web.tr

BELGE BİLGİLERİ

Belge kodu	BT-025
Yazı no	25
Sürüm	1.0
Sürüm tarihi	28 Eylül 2026
İçerik izi	7F55 1B1B A289
Yayımlayan	bote.web.tr

GÜNCELLİK KONTROLÜ

Bu belgeyi kullanmadan veya paylaşmadan önce güncelliğinden emin olunuz. QR kodu okutun ya da adrese girin: elinizdeki sürümün güncel olup olmadığını ve sonradan düzeltilen bir hata bulunup bulunmadığını gösterir.

bote.web.tr/d/bt-025/1-0

Hatalar düzeltildikçe yeni sürüm yayımlanır; bütün değişiklikler sitede sürüm geçmişiinde listelenir.

Bu belge tamamen ücretsizdir. Size satmaya çalışanlara itibar etmeyiniz.

Güncelliği kontrol et

İÇİNDEKİLER

1. Tanım tartışması: süreç modeli mi, etiket mi?	7. Uygulama: sınıfta ve araştırmada ADDIE
2. Tarihsel gelişim: askerî eğitimden çevik tasarıma	8. Araştırmacılar için açık sorular
3. Aşamalar ve kalite ölçütleri	9. Özet
4. Ampirik kanıt: ADDIE'yi sınamak neden zor?	10. Sık sorulan sorular
5. Eleştiriler ve sınırlılıklar	11. Kaynaklar
6. Türkiye'de öğretim tasarımı alanyazını	12. Atıf

Öğretim tasarımı üzerine yazılmış neredeyse her Türkçe ve İngilizce kaynak ADDIE'yi anar; ancak modelin kimin tarafından, ne zaman ve hangi içerikle geliştirildiği sorusunun net bir yanıtı yoktur. Bu yazı, öğretim tasarımının tanımını ve ADDIE'nin kökenini birincil kaynaklardan izliyor, modelin gerçekte ne ölçüde uygulandığına dair kanıt ve yayımlanmış eleştirileri tartışıyor, Türkiye'deki çalışmaları ve araştırmacı için açık soruları bir araya getiriyor.

Tanım tartışması: süreç modeli mi, etiket mi?

Öğretim tasarımı, bir öğrenme ihtiyacından yola çıkarak hedefleri, öğretim etkinliklerini, materyalleri ve değerlendirmeyi sistemli biçimde planlama, geliştirme ve değerlendirme sürecidir. Alanın uluslararası meslek kuruluşu AECT, eğitim teknolojisini öğrenmeyi kolaylaştırmak ve performansı artırmak için uygun teknolojik süreç ve kaynakları oluşturma, kullanma ve yönetme olarak tanımlar; öğretim tasarımı bu tanımın "oluşturma" boyutunun merkezindedir.^[1] Branch ise ADDIE'yi belirli bir model olarak değil, öğretim ürünleri geliştirmenin genel süreci, yani farklı modellerin ortak iskeleti olarak ele alır.^[2]

İki tanım arasındaki fark önemlidir. AECT'nin tanımı öğretim tasarımını bir **alan etkinliği** olarak konumlandırırken, Branch'in yaklaşımı ADDIE'yi bir **süreç kalıbına** indirger. Gustafson ve Branch'in model incelemesi bu kalıbın çok sayıda modelde farklı biçimlerde somutlaştığını gösterir ve modelleri üç yönetime ayırır: tek bir dersin ya da sınıf öğretiminin geliştirilmesi, geliştiricisinden başka kullanıcılar için ürün geliştirilmesi ve kurumun sorunlarına yönelik büyük ölçekli öğretim sistemlerinin geliştirilmesi.^[3] Türkçe alanyazındaki bir derleme de 4C/ID, ADDIE, Dick-Carey-Carey, ARCS, ASSURE, Kemp ve Gerlach-Ely modellerini yan yana ele alarak öğretim tasarımının program geliştirmeyle ilişkisini tartışır.^[4]

Molenda'nın 2003 tarihli incelemesi tartışmayı bir adım öteye taşır: ADDIE adıyla anılan, özgün bir kaynağa dayanan ve ayrıştırılmış tek bir model yoktur. Ad, sistemli öğretim geliştirme modelleri ailesinin tamamı için kullanılan bir etiket olarak sözlü gelenekle yayılmıştır.^[5] Bu nedenle bir araştırmada "ADDIE modeli kullanıldı" ifadesi, hangi aşamanın nasıl işe vurulduğu açıklanmadıkça yöntemsel olarak yetersizdir. Aşağıdaki terim tablosu, alanyazında birbirinin yerine kullanılan kavramları ayırt etmek için hazırlanmıştır.

Terimler

Türkçe terim	İngilizce karşılık	Türkçe alanyazındaki diğer kullanımlar
Öğretim tasarımı	Instructional design (ID)	öğretim tasarımı ve geliştirme
Öğretim sistemleri tasarımı	Instructional systems design / development (ISD)	sistem yaklaşımı, sistematik öğretim tasarımı
Öğretim geliştirme	Instructional development	—
ADDIE	Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation	ATGUD (Analiz, Tasarım, Geliştirme, Uygulama, Değerlendirme)
Hızlı prototipleme	Rapid prototyping	hızlı prototip geliştirme
Ardışık yaklaşım modeli	Successive Approximation Model (SAM)	SAM modeli
Biçimlendirici değerlendirme	Formative evaluation	süreç değerlendirmesi
Yapıcı hizalama	Constructive alignment	—

Tarihsel gelişim: askerî eğitimden çevik tasarıma

ADDIE'nin en yakın atası, Florida State Üniversitesi Eğitim Teknolojisi Merkezi'nin ABD ordusu için geliştirdiği ve sonra kara, deniz, hava kuvvetleri ile deniz piyadelerinde ortak kullanıma açılan **IPISD** (Interservice Procedures for Instructional Systems Development) modelidir. 1975 tarihli beş ciltlik el kitabı süreci beş ana işlevde toplar: analiz, tasarım, geliştirme, uygulama ve **kontrol**.^[6] Son aşamanın adının "değerlendirme" değil "kontrol" olması dikkat çekicidir. Molenda, IPISD'nin yazarlarının ve kullanıcılarının modeli hiçbir zaman ADDIE diye anmadığını, dolayısıyla kısaltmanın buradan doğmadığını vurgular.^[5]

Yıl	Gelişme
1975	IPISD: analiz, tasarım, geliştirme, uygulama, kontrol aşamalı askerî öğretim sistemleri modeli. ^[6]
1978	Dick ve Carey'nin sistem yaklaşımına dayalı ders kitabının ilk baskısı; 2015'te 8. baskıya ulaşır. ^[7]
1990	Tripp ve Bichelmeyer hızlı prototiplemeyi doğrusal sistem yaklaşımına alternatif olarak önerir. ^[8]
1992	Rowland uzman tasarımcıların gerçekte nasıl çalıştığını inceleyen ilk çalışmalardan birini yayımlar. ^[9]
2000	Training dergisinde "ISD'ye saldırı" tartışması. ^[10]
2002	Gustafson ve Branch model incelemesinin 4. baskısı; Merrill'in öğretimin ilk ilkeleri. ^[3, 11]
2003	Molenda ADDIE'nin özgün bir kaynağı olmadığını gösterir. ^[5]
2009	Branch ADDIE'yi genel süreç kalıbı olarak kitaplaştırır. ^[2]
2012	Allen ve Sites ardışık yaklaşım modelini (SAM) önerir. ^[12]

Çizelge iki eğilimi birlikte gösteriyor. Birincisi, sistem yaklaşımı 1970'lerden itibaren ders kitapları ve model incelemeleriyle kurumsallaştı; Dick ve Carey'nin kitabının kırk yıla yakın süredir yeni baskılarla yayımlanması bunun göstergesidir.^[7] İkincisi, 1990'dan itibaren doğrusal sürece karşı yinelemeli

seçenekler unerildi. Tripp ve Bichelmeyer'in yazılım mühendisliğinden aldığı prototipleme fikri, yirmi yılı aşkın süre sonra Allen ve Sites'in ardışık yaklaşım modelinde kurumsal eğitim pazarına dönük bir sürece dönüştü. ^[8, 12] Bu iki çizgi arasındaki gerilimi izlemek için Gustafson ve Branch'in model incelemesi iyi bir kaynaktır: 2002 tarihli dördüncü baskı, 1997'deki nc baskıdan bu yana alanda yaşıanan değişiklikleri yansıtacak biçimde güncellenmiş ve modelleri kullanım yönelimlerine göre yeniden sınıflamıştır. ^[3]

Aşamalar ve kalite ltleri

ADDIE'nin beş aşaması, her birinin sorduğu soru ve ürettiği çıktıyla birlikte okunduğunda anlam kazanır. ^[2] Aşağıdaki tabloya, her aşama için alanyazının önerdiği kalite ölçütü eklenmiştir.

Aşama	Temel soru	örnek ıktı	Kalite lt
Analiz	Sorun gerçekten bir öğrenme sorunu mu? Kim renecek?	İhtiyaç analizi, hedef kitle profili	Performans açığının nedeni (bilgi, motivasyon, evre) ayrıştırıldı mı?
Tasarım	Hangi hedeflere hangi yolla ulaşılacak?	Hedefler, değerlendirme planı, ğretim stratejisi	Hedef, etkinlik ve değerlendirme hizalı mı?
Geliştirme	Materyaller nasıl olacak?	Materyaller, etkinlikler, lme araçları	Biçimlendirici değerlendirmeye denendi mi?
Uygulama	ğretim nasıl yürütülecek?	Takvim, eğitmen rehberi, öğrenme ortamı	Uygulayıcılar ve ortam hazır mı?
Değerlendirme	İşe yaradı mı, neyi iyileştirmeli?	ğrenme sonuçları, revizyon listesi	Hem ğrenme hem tasarım değerlendirildi mi?

Analiz aşaması, uygulamada en çok atlanan ama uzmanların en çok zaman ayırdığı aşamadır.

Rowland'ın uzman ve acemi tasarımcıları karşılaştıran çalışmasında uzmanlar problemi anlamaya ve analiz etmeye daha fazla zaman ayırmıştır. ^[9] Kurumlar bir performans sorununda doğrudan "eğitim verelim" kararına yönelebilir; oysa sorun bilgi eksikliğinden değil araç, süreç ya da motivasyon eksikliğinden kaynaklanıyorsa en iyi tasarlanmış eğitim de sonuç vermez.

Tasarım aşamasının iki temel aracı ölçülebilir hedef ve hizalamadır. Güncellenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreçleri hatırlama, anlama, uygulama, çözümleme, değerlendirme ve yaratma olarak altı düzeyde; bilgiyi ise olgusal, kavramsal, işlemsel ve stbilişsel olarak dört türde sınıflar. ^[13] Biggs'in yapıcı hizalama ilkesine göre öğrenciler değerlendirildikleri şeye göre çalıştığı için hedef, ğretim etkinliği ve değerlendirme aynı şeyi istemelidir. ^[14]

Süreç modelleri "nasıl çalışmalıyız?" sorusunu yanıtlar ama "iyi ğretim nasıl olmalı?" sorusunu yanıtlamaz. Merrill, farklı ğretim kuramlarında ortak beş ilke saptamıştır: ğrenme; gerçek problemler üzerinde çalışıldığında, n bilgi harekete geçirildiğinde, yeni bilgi gösterildiğinde, ğrenci uyguladığında ve öğrendiğini kendi dünyasına aktardığında kolaylaşır. ^[11] Bu ilkeler, ADDIE'nin tasarım aşamasına içerik kazandıran bir kontrol listesi işlevi görür.

Ampirik kanıt: ADDIE'yi sınamak neden zor?

ADDIE'yi izleyerek tasarlanan öğretimin, izlenmeden tasarlanan öğretimden daha etkili olup olmadığını sınanan bir meta-analiz yoktur. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, Molenda'nın gösterdiği gibi ADDIE ayrıntılı bir model değil, bir etiket olduğu için "ADDIE koşulu" tanımlanamaz; ikincisi, sistemli tasarım

neredeyse her kurumsal ve çevrim içi öğretim üretiminde bir biçimde yer aldığından doğal bir karşılaştırma grubu bulmak güçtür.^[5] Bu nedenle kanıt, modelin etkisinden çok tasarımcıların modeli nasıl kullandığına ilişkindir.

Kenny ve arkadaşlarının derlemesi bu kanıtın ne kadar sınırlı olduğunu sayıyla gösterir. Tasarımcıların öğretim tasarımı modellerini gerçekten uygulayıp uygulamadığına dair alanyazın tarandığında doğrudan ilgili yalnızca **10 çalışma** bulunmuştur: 7'si ampirik araştırma, 3'ü geliştirme deneyimini anlatan durum betimlemesi. Bulgulara göre tasarımcılar süreç modellerinden yararlanır, ancak zamanlarının çoğunu bu modellerle çalışarak geçirmez ve modelleri katı biçimde izlemez; ayrıca modellerde yer almayan pek çok iş üstlenirler.^[15] Rowland'ın uzman tasarımcılara ilişkin bulguları da aynı yöndedir: uzmanlık, adımları sırayla izlemekten çok problemi çerçeveleme becerisinde kendini gösterir.^[9]

Son yıllarda ADDIE'nin bir etki değişkeni olarak değil, **çözümleme çerçevesi** olarak kullanıldığı görülüyor. Li ve arkadaşlarının PROSPERO kayıtlı (CRD42024566260) sistematik derleme ve meta-analizinde, doğum ultrasonu eğitimlerinin içeriği ADDIE aşamalarına göre haritalanmış, karşılaştırılabilir sonuçlar rastgele etkiler modeliyle birleştirilmiştir; eğitimlerin sağlık çalışanlarının bilgi, beceri, sürdürülen kullanım ve klinik karar verme yeterliklerini anlamlı biçimde geliştirdiği bildirilmiştir.^[16] Spatioti ve arkadaşları ise 2010-2022 arasında uzaktan eğitimde ADDIE kullanımını karşılaştırmalı olarak incelemiştir.^[17] Bu çalışmalar, ADDIE'nin sınanan bir kuram olmaktan çok ortak bir betimleme dili işlevi gördüğünü gösterir. Araştırmacı açısından sonuç açıktır: "ADDIE'ye göre tasarlanan dersin etkisi" ifadesinde sınanan şey ADDIE değil, o tasarımın içindeki öğretim stratejileridir.

Eleştiriler ve sınırlılıklar

Yavaşlık, içeriksizlik ve yanlış dünya görüşü. 2000 yılında Training dergisinde yayımlanan ve altı uzmanın görüşlerine dayanan "ISD'ye saldırı" tartışması, öğretim sistemleri tasarımına yöneltilen eleştirileri dört başlıkta topladı: bugünün eğitim ihtiyaçlarına yetişemeyecek kadar yavaş ve hantal olması, kendine ait bir içeriği bulunmaması, talimata uygun kullanıldığında kötü çözümler üretmesi ve yanlış bir dünya görüşüne tutunması.^[10] Bu yazı hakemli bir makale değil, meslek dergisindeki bir tartışmadır; ancak uygulayıcıların itirazlarını erken ve açık biçimde kayda geçirdiği için sık anılır. Aynı tartışmada karşı görüş de yer alır: öğretim sistemleri tasarımı, eğitimcinin araç kutusundaki araçlardan yalnızca biridir ve eleştirilerin önemli bir kısmı aracın kendisinden çok yanlış kullanımına yöneliktir.^[10]

Doğrusallık. Tripp ve Bichelmeyer, aşamaların sırayla tamamlandığı sistem yaklaşımının, gereksinimlerin başta tam bilinemediği durumlarda verimsiz olduğunu savundu ve yazılım mühendisliğinden alınan hızlı prototiplemeyi önerdi: erken bir ön örnek üretilir, kullanıcıyla denir ve tasarım bu döngülerle olgunlaşır.^[8] Allen ve Sites'in SAM modeli aynı mantığı kurumsal e-öğrenme için sistemleştirir; tasarım, geliştirme ve değerlendirme kısa ve tekrarlanan döngülerde iç içe yürür.^[12] ADDIE savunucuları ise aşamaların hiçbir zaman katı bir sıra olarak düşünülmendiğini, değerlendirmenin her aşamaya yayıldığını hatırlatır.^[2]

Kuramsal boşluk. ADDIE neyin, hangi sırayla yapılacağını söyler ama nasıl iyi öğretim yapılacağını söylemez. Merrill'in ilkeleri ve yapıcı hizalama gibi ilkelerin tasarım aşamasına ayrıca eklenmesi gerekir; aksi durumda süreç eksiksiz izlense bile yalnızca bilgi aktaran bir ürün çıkabilir.^[11, 14] Bu nedenle ADDIE'yi eleştirenlerle savunanlar arasındaki ayrılık çoğu zaman modelin kendisinden çok, modelin hangi öğrenme ilkeleriyle birlikte kullanıldığı üzerinedir.

Uygulama ile model arasındaki mesafe. Tasarımcıların modelleri katı izlemediğini ve modelde yer almayan pek çok işi üstlendiğini gösteren kanıt, modellerin betimleyici değil kuralcı olduğunu ve gerçek pratiği tam yansıtmadığını düşündürür.^[15]

Türkiye'de öğretim tasarımı alanyazını

Türkiye'de ADDIE en çok teknoloji destekli öğretim tasarımlarında kullanılır. Özerbaş ve Kaya, 2009-2015 arasında ADDIE'yi temel alarak yapılan çalışmaları içerik analiziyle incelemiş; çalışmaların 16 farklı alanda ve 9 farklı ülkede yürütüldüğünü, uzaktan eğitim, eğitsel çoklu ortam aracı ve eğitsel web sitesi geliştirme gibi teknolojik süreçlerle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu (çalışmaların %71'i) ve %90'ının ders destek materyallerinin sınıfta ya da çevrimiçi kullanımı ile öğrenme ortamlarının tümüyle çevrimiçine taşınmasıyla ilgili olduğunu bulmuştur.^[18] Palabıyık ve Oral ise 2008-2021 arasında uzaktan eğitim sürecinde ADDIE ile geliştirilen tasarımları incelemiştir.^[19] İki içerik analizi birlikte okunduğunda, ADDIE'nin Türkiye'de sınıf içi ders planlamasından çok çevrim içi ve çoklu ortam ürünlerinin geliştirilmesinde başvurulan bir çerçeve olarak yerleştiği görülür.

Sistem yaklaşımı modellerin öğretmen eğitiminde denenmesine dair çalışmalar da vardır. Esmer, Dick, Carey ve Carey modelinin basamaklarına uygun bir uygulamayı sınıf öğretmenliği programı öğrencileriyle yürütmüş ve modelin öğrenci başarısına etkisini incelemiştir.^[20] Tıp eğitimi alanında yayımlanan bir Türkçe derleme ise 4C/ID'den ASSURE'a uzanan modelleri öğretim tasarımının program geliştirmeyle ilişkisi üzerinden tartışarak, öğretim tasarımının eğitim fakülteleri dışında da bir çalışma alanı olduğunu gösterir.^[4]

Terim kullanımı Türkçe alanyazında da tutarsızdır: aynı model kimi çalışmada ADDIE, kimi çalışmada ATGUD kısaltmasıyla anılır; "öğretim tasarımı" ile "öğretim sistemleri tasarımı" çoğu zaman eş anlamlı kullanılır. Molenda'nın uyarısı Türkiye için de geçerlidir: bir çalışmada ADDIE'nin adının geçmesi, aşamaların nasıl işe vurulduğunu göstermez.^[5] İçerik analizlerinin gösterdiği yoğunluk, Türkiye'deki çalışmaların ADDIE'yi büyük ölçüde bir ürün geliştirme çerçevesi olarak kullandığını, modeli sınavın ya da farklı modelleri karşılaştıran desenlerin ise az olduğunu düşündürür; bu, aşağıdaki açık soruların Türkiye bağlamında da önemli olduğu anlamına gelir.^[18, 19] Türkiye'de öğretim tasarımı üzerine sistematik tarama yapacak araştırmacının DergiPark, TR Dizin ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde "ADDIE", "ATGUD", "öğretim tasarımı" ve "öğretim sistemleri tasarımı" terimlerini birlikte taraması, terim tutarsızlığının yol açacağı kayıpları azaltır.

Uygulama: sınıfta ve araştırmada ADDIE

Sınıf örneği: bir bilişim teknolojileri ünitesi

Bir ortaokul bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretmeni "güvenli parola" ünitesini tasarlıyor. **Analizde** öğrencilerin parolayı tanımlayabildiğini ama kendi hesaplarında zayıf ve tekrar eden parolalar kullandığını, yani sorunun bilgiden çok davranış olduğunu saptıyor. **Tasarımda** hedefi "öğrenci, verilen parolaların güvenliğini ölçütlerle değerlendirir ve kendisi için güçlü bir parola stratejisi oluşturur" biçiminde yazıyor; bu hedef güncellenmiş taksonominin değerlendirme ve yaratma düzeylerine karşılık gelir.^[13] Değerlendirmeyi de aynı davranışa bağlıyor: tanım sorusu yerine gerçekçi parola örneklerini sınıflama ve gerekçelendirme görevi. Bu, yapıcı hizalamanın doğrudan uygulamasıdır.^[14] **Geliştirmede** bir parola gücü denetleyicisiyle etkinlik hazırlıyor ve iki öğrenciyle deneyerek yönergeyi düzeltiyor.

Uygulama ve değerlendirmede ünite sonu görevine ek olarak öğrencilerin okul hesaplarındaki parola değiştirme davranışına bakıyor. Etkinlik gerçek bir problem etrafında kurulduğu ve öğrenci öğrendiğini kendi hesabına aktardığı için Merrill'in ilkelerini de karşılar.^[11]

Araştırma örneği: desen seçimi

ADDIE ile çalışan bir lisansüstü araştırma için iki yol öne çıkar. Birincisi **tasarım ve geliştirme** çalışmasıdır: amaç bir ürün ya da ders geliştirmekse, her aşamanın kararları ve gerekçeleri raporlanmalı, geliştirme aşamasında biçimlendirici değerlendirme (birebir deneme, küçük grup denemesi, alan denemesi) yapılmalıdır. Dick, Carey ve Carey'nin biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı bu raporlama için ayrıntılı bir yol sunar.^[7] İkincisi **etki** çalışmasıdır: tasarlanan dersin etkisi ölçülecekse, yukarıda tartışılan nedenle sınanan şeyin ADDIE değil tasarımın içerdiği öğretim stratejileri olduğu açıkça yazılmalı ve kontrol grubuna aynı içeriğin farklı bir stratejiyle sunulduğu bir karşılaştırma kurulmalıdır. Yinelemeli bir sürecin doğrusal sürece üstünlüğü sınanacaksa, aynı içeriğin ADDIE ve hızlı prototipleme ya da SAM ile geliştirildiği iki ekibin süreç ve ürün verileriyle karşılaştırılması özgün bir desen olur.^[8, 12] Öğretim tasarımının meslek boyutu için [öğretim tasarımcısı ne iş yapar?](#) yazısına bakılabilir.

Araştırmacılar için açık sorular

- 1. Sistemli tasarım öğrenme çıktılarını iyileştiriyor mu?** ADDIE'nin bir etiket olması ve karşılaştırma grubunun kurulamaması, sistemli tasarımın kendisinin etkisine dair doğrudan kanıtı neredeyse yok ediyor.^[5, 15] Aynı hedef için sistemli süreçle ve serbest planlamayla hazırlanan derslerin karşılaştırıldığı çok durumlu çalışmalar bu boşluğu doldurmaya başlayabilir.
- 2. Hangi aşama en çok fark yaratıyor?** Uzmanların analize daha çok zaman ayırması, analiz kalitesinin sonuçla ilişkisini sınamaya değer kılıyor.^[9] Analiz raporlarının niteliği ile ürünün öğrenme sonuçları arasındaki ilişkiyi inceleyen desenler alanyazında seyrek.
- 3. Yinelemeli süreçler doğrusal süreçten daha verimli mi?** Hızlı prototipleme ve SAM'in önerildiği otuz yılı aşkın sürede iki yaklaşımın süre, maliyet ve öğrenme sonuçları bakımından karşılaştırıldığı sistematik kanıt hâlâ sınırlıdır.^[8, 12] Kısa sürede çok sayıda çevrim içi dersin üretilmesi gereken durumlarda bu karşılaştırmanın pratik önemi özellikle büyüktür.
- 4. Türkiye'deki çalışmalar ADDIE'yi nasıl işe vuruyor?** İçerik analizleri çalışmaların sayısını ve alanlarını gösteriyor; aşamaların hangi yöntemlerle yürütüldüğünü ve raporlandığını ölçütlü biçimde değerlendiren bir çalışma, yöntem kalitesine dair önemli bir boşluğu kapatır.^[18, 19]
- 5. ADDIE bir çözümleme çerçevesi olarak ne kadar güvenilir?** Sistematik derlemelerde müdahalelerin ADDIE aşamalarına göre kodlanması yaygınlaşıyor; bu kodlamanın kodlayıcılar arası güvenilirliği ve hangi aşamaların raporlarda eksik kaldığı ayrıca incelenmeye değer.^[16]

Bu soruların ortak noktası, ADDIE'yi bir sonuç değişkeni olarak değil, tasarım kararlarını görünür kılan bir çerçeve olarak ele almayı gerektirmesidir. Modelin değeri, aşamaların adlarını saymakta değil, her aşamada verilen kararın gerekçesini ve kanıtını raporlamaktadır.^[2] Türkiye'deki lisansüstü çalışmalar için bu, ADDIE'yi yöntem bölümünde bir başlık olarak anmak yerine analiz bulgularını, tasarım kararlarını, biçimlendirici değerlendirme döngülerini ve yapılan revizyonları ayrı ayrı raporlamak anlamına gelir; böylece hem çalışmanın tekrarlanabilirliği artar hem de yukarıdaki soruları yanıtlayacak birikim oluşur.^[7]

Özet

- **ADDIE**, tek bir yazarın geliştirdiği bir model değil, sistemli öğretim tasarımı modelleri ailesine sözlü gelenekle yerleşmiş bir etikettir; en yakın atası 1975 tarihli askerî IPISD modelidir.
- Beş aşama (analiz, tasarım, geliştirme, uygulama, değerlendirme) bir sıra değil, tasarım kararlarını denetleyen bir çerçeve olarak kullanıldığında işe yarar.
- ADDIE'yi alternatiflerle karşılaştıran bir meta-analiz yoktur; tasarımcıların uygulamasını inceleyen derleme yalnızca 10 ilgili çalışma bulmuş ve modellerin katı biçimde izlenmediğini göstermiştir.
- Başlıca eleştiriler: yavaşlık ve doğrusallık (Gordon ve Zemke), yinelemeli alternatifler (hızlı prototipleme, SAM) ve kuramsal içerik eksikliği; Türkiye'de ADDIE en çok teknoloji destekli ve uzaktan eğitim tasarımlarında kullanılır.

Sık sorulan sorular

ADDIE modeli nedir?

Analiz (Analysis), Tasarım (Design), Geliştirme (Development), Uygulama (Implementation) ve Değerlendirme (Evaluation) aşamalarının baş harflerinden oluşan, sistemli öğretim tasarımı sürecini anlatan genel bir çerçevedir.

ADDIE modelinin aşamaları nelerdir?

Analizde öğrenme ihtiyacı ve hedef kitle belirlenir; tasarımda hedefler, değerlendirme ve öğretim stratejisi planlanır; geliştirmede materyaller üretilip denir; uygulamada öğretim yürütülür; değerlendirmede hem öğrenme hem de tasarımın kendisi değerlendirilir.

ADDIE modelini kim geliştirdi?

Tek bir geliştiricisi yoktur. Molenda (2003), ADDIE adının sistemli tasarım modelleri ailesi için sözlü gelenekle yayıldığını gösterir. En yakın atası, Florida State Üniversitesi'nin ABD ordusu için 1975'te geliştirdiği, analiz-tasarım-geliştirme-uygulama-kontrol aşamalı IPISD modelidir.

ADDIE ile SAM arasındaki fark nedir?

ADDIE aşamaları çoğunlukla sırayla ele alınan bir süreç olarak anlatılır. Allen'ın (2012) ardışık yaklaşım modeli SAM ise küçük prototiplerle kısa ve tekrarlanan döngülerde ilerler; tasarım, geliştirme ve değerlendirme aynı döngüde iç içe yürür.

ADDIE modelinin eleştirileri nelerdir?

Fazla yavaş ve hantal olduğu, öğrenmeye dair kuramsal bir içerik sunmadığı, katı uygulandığında kötü çözümler üretebildiği ve doğrusal bir dünya görüşüne dayandığı ileri sürülmüştür (Gordon ve Zemke, 2000). Hızlı prototipleme ve SAM bu eleştirilere yanıt olarak önerilmiştir.

Öğretim tasarımı nedir?

Bir öğrenme ihtiyacından yola çıkarak hedefleri, öğretim etkinliklerini, materyalleri ve değerlendirmeyi sistemli biçimde planlama, geliştirme ve değerlendirme sürecidir. İngilizcede instructional design olarak geçer.

Kaynaklar

- 1 Januszewski, A. ve Molenda, M. (Ed.) (2008). Educational technology: A definition with commentary. Routledge (AECT için).
- 2 Branch, R. M. (2009). Instructional design: The ADDIE approach. Springer.
- 3 Gustafson, K. L. ve Branch, R. M. (2002). Survey of instructional development models (4. baskı). ERIC Clearinghouse on Information & Technology.
- 4 Kıyak, Y. S., Budakoğlu, İ. ve Coşkun, Ö. (2020). Öğretim tasarımı, modelleri ve program geliştirmeye ilişkisi. Tıp Eğitimi Dünyası, 19(58), 5–23.
- 5 Molenda, M. (2003). In search of the elusive ADDIE model. Performance Improvement, 42(5), 34–36.
- 6 Branson, R. K. vd. (1975). Interservice procedures for instructional systems development: Executive summary and model. Florida State University, Center for Educational Technology (ERIC ED122022).
- 7 Dick, W., Carey, L. ve Carey, J. O. (2015). The systematic design of instruction (8. baskı). Pearson.
- 8 Tripp, S. D. ve Bichelmeyer, B. (1990). Rapid prototyping: An alternative instructional design strategy. Educational Technology Research and Development, 38(1), 31–44.
- 9 Rowland, G. (1992). What do instructional designers actually do? An initial investigation of expert practice. Performance Improvement Quarterly, 5(2), 65–86.
- 10 Gordon, J. ve Zemke, R. (2000). The attack on ISD. Training, 37(4), 42–45 (meslek dergisi).
- 11 Merrill, M. D. (2002). First principles of instruction. Educational Technology Research and Development, 50(3), 43–59.
- 12 Allen, M. W. ve Sites, R. (2012). Leaving ADDIE for SAM: An agile model for developing the best learning experiences. ASTD Press.
- 13 Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. Theory Into Practice, 41(4), 212–218.
- 14 Biggs, J. (1996). Enhancing teaching through constructive alignment. Higher Education, 32(3), 347–364.
- 15 Kenny, R., Zhang, Z., Schwier, R. ve Campbell, K. (2005). A review of what instructional designers do: Questions answered and questions not asked. Canadian Journal of Learning and Technology, 31(1).
- 16 Li, Y., Wang, H., Yuan, K., Zhou, X., Wang, M., Huang, Y., Yu, X. ve Tang, K. (2025). Effectiveness of obstetric point-of-care ultrasound (POCUS) training: A systematic review and meta-analysis based on the ADDIE training model. The Ultrasound Journal, 17, 67.
- 17 Spatioti, A. G., Kazanidis, I. ve Pange, J. (2022). A comparative study of the ADDIE instructional design model in distance education. Information, 13(9), 402.
- 18 Özerbaş, M. A. ve Kaya, A. B. (2017). Öğretim tasarımı çalışmalarının içerik analizi: ADDIE modeli örnekleme. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(1), 26–42.
- 19 Palabıyık, T. ve Oral, B. (2023). Uzaktan eğitim sürecinde ADDIE öğretim tasarımı modelinin kullanılmasına yönelik içerik analizi. Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 10(1).
- 20 Esmer, E. (2017). Dick, Carey ve Carey modeli'ne ilişkin bir değerlendirme. Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(3), 52–75.

Atıf

BÖTE Editör Ekibi. (2026, 25 Eylül). Öğretim tasarımı nedir? ADDIE modeli ve temel ilkeler. BÖTE Blog. <https://bote.web.tr/blog/ogretim-tasarimi-addie-modeli>

Bu belge hakkında. Bu PDF, bote.web.tr'deki [Öğretim Tasarımı Nedir? ADDIE Modeli ve Temel İlkeler](#) yazısının BT-025 kodlu belgesinin 1.0 sürümüdür.

Sürüm geçmişi ve değişiklikler: bote.web.tr/d/bt-025. Güncel sürümü ve bütün yazıların PDF'lerini bote.web.tr/pdf adresinde bulabilirsiniz. Elinizdeki dosyanın bizim yayımladığımız sürümle birebir aynı olup olmadığını bote.web.tr/d adresinde denetleyebilirsiniz; dosya cihazınızdan dışarı gönderilmez.

© 2026 bote.web.tr · Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

PDF merkezi

BÖTE bölümü, eğitim fakültesi ve öğretmenlik üzerine ücretsiz, kaynaklı yazılar. Bu belgenin güncel hâli ve çok daha fazlası sitede.

Blog yazıları

Eğitim teknolojileri, kuramlar ve öğretmenlik

bote.web.tr/blog

PDF merkezi

Güncel PDF'ler, sürüm geçmişi ve doğrulama

bote.web.tr/pdf

BÖTE hakkında

Bölümün tarihi, amacı ve fakültedeki yeri

bote.web.tr/about

Müfredat

Dört yıllık ders programı ve dersler

bote.web.tr/curriculum

Mezunlar ve meslek

Mezunların çalıştığı alanlar ve unvanlar

bote.web.tr/graduation

Belge doğrulama

PDF'inizin güncel ve özgün olduğunu denetleyin

bote.web.tr/d

Üniversite topluluklarını, etkinlikleri ve şirketleri tek uygulamada buluşturan ücretsiz kampüs platformu.

- **Dijital portföy**
Katıldığınız etkinlikleri ve sertifikalarını uniconnectly.com/@kullaniciadi adresinde herkese açık sergile
- **Doğrulanabilir katılım**
QR ile giriş yaptığınız etkinlikler portföyünde doğrulanmış listelenir
- **Sertifikalar**
Platformda verilen sertifikalar doğrulanmış işaretli, edu.tr e-postan onaylı
- **Anlık fırsatlar**
Staj, iş ve burs duyuruları akışına düşer
- **Topluluklar ve etkinlikler**
Üniversitelerdeki toplulukları ve takvimi tek ekranda gör, başvurulmuş etkinliklere katıl
- **Üye kartı indirimleri**
Takip ettiğiniz toplulukların anlaşmalı işletme indirimlerinden yararlan

Ücretsiz keşfet

QR kodu okutun ya da uniconnectly.com adresine girin.

Diğer yapımlarımız

UniConnectly gibi bunlar da bizim yapımlarımız. Bu belgeyi ücretsiz sunuyoruz; yapımlarımızı keşfetmeniz ve çevrenizle paylaşmanız, bu çalışmalarını sürdürmemiz için en büyük destektir.

ahmetcelen.com.tr

Üniversite ve kamu sınavlarına ücretsiz matematik: konu anlatımları ve PDF'leri, çıkmış sorular ve sınav geri sayımları.

ahmetcelen.com.tr

Hayvanseverlerin sosyal medyası ve veteriner akıllı klinik yönetim uygulaması.

veterito.com